

Ders 11

Келер чак (Gelecek zaman)

Gelecek zaman ile konuşma zamanından sonra gerçekleşecek eylem ve durumlar ifade edilir. Bu eylemlerin gerçekleşeceği zamanın kesinlik derecesi, yakınlığı uzaklığı ve failin fiilen katılıp katılmayacağına göre Gelecek zamanın birkaç türü oluşmuştur. Kırgızcada Gelecek zamanın 3 farklı türü vardır:

Айкын келер чак	Kesin gelecek zaman
Арсар келер чак	Olası gelecek zaman
Жакын келер чак	Yakın gelecek zaman

Айкын келер чак (Kesin gelecek zaman)

(... -А/й) – (... -АсАк)

Kesin gelecek zaman ile ileride gerçekleşmesine kesin gözü ile bakılan hareket, eylem ve durumlar belirtilir. Zaman eki ünsüzle biterse, fiil kökünden sonra /A/, ünlü ile biterse /й/ gelir.

*Мен эртең эртең менен эрте китепканага барам(ын).
Бүгүн кечинде клубда кино көргөзүлөт.
Биз бир айдан кийин экзамен беребиз*

Айкын келер чак (Kesin gelecek zaman) ile Жөнөкөй учур чак (Basit şimdiki zaman) уары olarak birbirine çok benzerler. Bu da Geniş zaman kapsamının genişliğinden ve Şimdiki ve Gelecek zaman dilimleri ile bir nevi örtüşmesinden kaynaklanır. Kırgızcada bu ikisi, cümlelerin anlamı ve kullanılan zarf tümleçlerine göre ayırt edilir.

Карşıлаштыралым:

Биз эртең таятамдыкына барабыз.
Биз майрамдарда дайыма таятамдыкына барабыз.

Мен тойго карата жаңы көйнөк тиктиремин.
Эльвира көйнөктөрүн таежесине тиктирет.

Арсар келер чак (Olası gelecek zaman)

(-Ар) - (Ir/-Ar)

Kullanıldığı durumlar:

1) Gelecekte beklenen bir eylemin az da olsa gerçekleşmeme payı olduğu zaman. Bu Türkçede Şimdiki zamanı da içine alan *İhtimali gelecek zaman*¹ anlamına (belki yapar) denk gelir ve *-Ir* eki ile karşılanır.

*Биз да чоңоёрбуз, сиздин керегиңизге жарарбыз.
Кудай буюрса, жакында жолугарбыз, өткөн-кеткенден кеп саларбыз.
Мен да көп кечикпей барармын, ал-ахвалыңды өз көзүм менен көрөрмүн.*

2) Kırgız atasözlerinde ve ozanların geleneksel nasihat şiirlerinde (*Termeler*) fiilin bu türüne sıkça rastlanır.

Atasözlerinde:

*Алганың жакшы болсо, жакан агарар.
Сабырдуу болсоң озорсуң
Сабырсыз болсоң осолсуң.*

Nasihат şiirlerinde:

*Этеги жок, жеңи жок кийим чыгар
Эң кийинки баласы кыйын чыгар.
Акча кагаз болуп тыйын чыгар
Атасынан баласы кыйын чыгар...*

Көнүгүүлөр

1. Metni Kırgızcaya çeviriniz.

Çoktandır ailece bir yere gitmedik. Havalar iyi olursa hafta sonu çocuklarla gezmeye çıkarız. Belki babaannelerini ve anneannelerini de yanımıza alırız. Senin çok sevdiğin balık lokantasına da gideriz, balık yeriz. İstersen, dereden kendimiz de balık tutabiliriz. Daha iyi olur. Kendi tuttuğumuz balığı yeriz. Akşam gelirken çocukları Lunaparkka da götürürüz. Hatırlıyor musun bir kere orada çok eğlenmişlerdi. Ben de küçükken orasını çok severdim. Babam hep götürürdü.

2. Şiiri Türkçeye çeviriniz.

Бір калар

*Мобул тоолор, мобул жашыл жылгалар,
Дагы далай сагынганда ырдалар.
Ак булуттай алыска агып кетербиз
Арча өңдөнүп жакшы жазган ыр калар.*

*Жанды эриткен сүйүү калар көңүлдө
Ал бир дары узак жашар өмүргө.
Сүйүү кесип, ал бир байлык тозбогон
Түшүндө сүй, сүйө албасаң өңүндө...*

Омор Султанов

¹ Ergin, M., Türk Dil Bilgisi... s.302.

Kaynaklar

- Abduldayev E., Azırkı kırgız tili. Bişkek, 1998.
- Asanaliev Ü., Lobnor tilinin grammatikalık kıskaçı oçerki, Frunze,1964.
- Bartold V.V., Kırgızı.- Soçineniya. M.,1963, T.2, Çast I., s.509-510.
- Baskakov N.A., Tyurkskiye yazıki. Moskova ,1960.
- Batmanov İ.A., Kratkoye vvedeniye v izuçeniye kirgizskogo yazıka. Frunze, 1947.
- Batmanov İ.A., Sovremenniy kirgizskiy yazık. Frunze,1963.
- Baytur A., Kırgız tarihının leksiyaları. Bişkek,1992.
- Biçurin N.Y. Sobraniya soçineniy o narodah, obitavşih v Sredney Azii v drevniye vremena. T.I, M.-L.,1950.
- Cumakunova,G. (2002).“Kırgız Türkçesi”. Türkler Ansiklopedisi.Ankara:Yeni Türkiye Yay. Cilt 19, s.596-606.
- Cumakunova, G. (2005). Türkçe-Kırgızca Sözlük. Bişkek: Manas Üniversitesi Yayınları.-1000s.
- Cumakunova, G.(1999). Rahat Razak ile beraber, Baldar angemeleri. (Türkçeden Kırgızcaya). Ankara: Diyanet İşl. Başk.Yay. 1- 112s.
- Cumakunova, G.(1999). Rahat Razak ile beraber, Baldar angemeleri. Ankara: Diyanet İşl. Başk.Yay. 1- 112s.
- Cumakunova, G.(2001). Engin Köseoğlu: Tonton Ene. Ankara: Diyanet İşl. Başk.Yay. 1-88.
- Cumakunova, G.(2003). Veli Aba. Ankara: Diyanet İşl.Başk. Yay.1-136.
- Cusupakmatov L.,Otnoşeniye kirgizskogo yazıka k sibirskim tyurkskim yazıkam. Frunze,1983.
- Çorotegin T.K., Moldokasimov K.S., Kırgızdardın cana Kırgızstandın tarıhı. Bişkek,2000.
- Direnkova N.P., Grammatika şorskogo yazıka. Moskva,1979.
- Grammatika hakasskogo yazıka. Moskva, 1975.
- Hu Zhen-Hua, Guy İmart, Fu-Yü Girgis : A tentative description of the Easternmost turkic language. Univ. Of Calif. at Santa Barbara.
- İshakov F.G., Palmbah A.A. Grammatika tuvinskogo yazıka. Moskva,1961.
- Karayev O., Vostoçniye avtorı o kırgızah. Bişkek,1994.
- Kırgız adabiy tilinin grammatikası. Frunze, 1980.
- Malov S.E. Drevniye i noviye tyurkskiye yazıki.-İzvestiya AN SSSR, T.XI, Vıp.2., Moskva,1952.
- Malov S.E., Lobnorskiy yazık, Frunze,1956.
- Malov S.E., Yazık celtih uygurov: Slovar, grammatika. Alma-Ata,1957.
- Malov S.E., Yeniseyskaya pismennost tyurkov: Teksti i perevodı.M.-L., 1952.
- Oruzbayeva B.O., Kırgizskiy yazık.- Yazıki mira: Tyurkskiye yazıki.- Bişkek,1997,s.286-289.
- Tınstanov K.,Kırgız tili. T.I-II, İstambul,1998.
- Tenişev E.R., Drevniy kirgizskiy yazık, Bişkek,1997.

Tenişev E.R., O dialektah uygurskogo yazıka Sinszyana.- Tyurkologičeskiye issledovaniya. M.-L.,1963.

Tenişev E.R., O yazıke kırıgızov uyezda Fuüy (KNR).- Voprosı yazıkoznaniya,1966, No 7, s.88-95.

Tenişev E.R., Stroy sarı-uygurskogo yazıka. M.,1976.

Tekin T., Türk Dil ve Diyalektlerinin Yeni Bir Tasnifi.- Erdem Dergisi.C.5,sayı 13,1990. S.141-168.

Yunusaliyev B.M.,Kırıgız dialektologiyası, Frunze,1971.

Yunusaliyev B.M., Problema formirovaniya obşenarodnogo kirgizskogo yazıka.- Voprosı yazıkoznaniya,1955, N 2, s.30-41.